

SZIVÁRVÁNY AZ ÉG KAPUJA.

I.

MÉG az előbb áradt aranyfolyamként ömlött a naphól a fény és most egyszerre mintha ezer kéz teregetné szét villával a sötétség szénáját, a hegyekről csendes, lopódzó futással szaladt be a városba az erdők illata. Melegen lékezett a föld s a kedves, alig emeletes házak között véres rémülettel tántorgott ki az alkonyi nap utolsó sugara. Este lett.

A közeli havasok visszahúzódtak a messzi ködbe, két toronyban egyszerre kongatott nyolc órát a hintázó harang és mintha a messzelátót visszájával emelné az ember a szeméhez, minden kicsi lett és minden eltávolodott.

A nagy templommal szemközti soron, egy saroképületben, amint azt a tábla is mutatja, szerényen és kedvesen húzódtott meg a *Sziget és Vidéke*-nek, a vármegye hivatalos lapjának szerkesztősége. Az utcára nyíló nagy üvegajtón és jobbról-balról az ablakon keresztül a csendes, templomos, meleg, kisvárosi sötétbe kellemetlen és visszataszító erővel vágott bele az elektromos lámpák fénye.

A szerkesztőségben szorgalmas munka folyt.

Rózsika, a lap kiadójának kedves, jószívű, öreg lánya ott ült a sarokban a zörgő, zakatoló, kivénült írógép előtt és fáradhatatlanul gépelte a Balog Béla vármegyei aljegyző úr által diktált cikkeket.

Balog Béla tipusa volt a modern, ideges, kapkodó embernek, aki diktálás közben is állandóan mászkált és állandóan beleszólt mindenbe. Kopaszodó feje világított, mint egy lámpa; óriási munkabírással és csodálatos érzékkel minden szép és minden művészi iránt végezte a dolgát. Mindent, amit más nem akart megírni, megírt ő s miután nagyon kevés dolog volt, amit a szerkesztő és Sipos Gyurka, a jogásznök írt meg, csaknem az egész lapot ő diktálta le Rózsikának.

Sipos Gyurka a három íróasztal közül az egyik fölött görnyedt és nagy buzgalommal és igyekvéssel dolgozott valamin. Szép szál barna gyerek volt lángoló, fekete szemekkel; kisportolt alakján a ruha alatt is táncoltak az izmok.

A helyiség, ahol dolgoztak, szerény volt, de tiszta, rendes és otthonias. Egy pár karosszék, a fal mellett bőrdivány. Hátul könyvespolcok, tele a lapnak bekötött évfolyamaival s az egyik asztalon telefon. A falakon a városi festők és rajzolókat egy-egy ajándékkepe a szíves és megemlékező kritikák fejében. Még valami volt a helyiségben, ami-

ről az első pillanatban nem lehetett tudni, hogy micsoda. Körülbelül egy méter magasságban négyszögletű oszlop nőtt ki a padlóból az írógép előtt és mintha felemelhető teteje lett volna.

A redakcióban úgy hívták, hogy «szócső». Ez már Turcsányi Miklósnak, a fővárosból jött szerkesztőnek az újítása, aki ezzel a kolumbusztozásával közvetlen kapcsolatot létesített a szerkesztőség és a nyomda között. A nyomda ugyanis a szerkesztőség alatt, a pincében foglalt helyet.

Balog Béla egy cikknek a diktálását fejezte be. Rózsika felkelt, a szócsőhöz ment, felemelte a tetejét és lekiabált:

— Rosner úr! Halló! Rosner úr! Ledobok egy cikket. A vezércikk után jön... Hogy lesz-e még?... Nem nagyon... Várjon, megkérdem. Kérem, Balog és Sipos, mondják, sokat írunk még?

— Én még írok egy kis cikket a szintársulatról — felelt Balog.

— Én nem írok mást, Rózsika, mint azt a disputát az ellenzéki ujsággal.

Rózsika újra a szócső fölé hajolt.

— Két cikk jön még, Rosner úr! Az egyik egészen kicsi... No és persze a vezércikk... Hogy az mikor lesz kész? Nem tudom... A szerkesztő úr dolgozik rajta. Biztosan mindjárt készen lesz... Jó, majd sietünk.

Azzal újra leült az írógép elé.

— Sürgeti a cikket. Fél, hogy elkészik.

— Pukkadjon meg! — dohogta Balog.

— Hát, kérem. diktáljon akkor. Mit írunk?

— A címe legyen az: A színház első hetéről.

Rózsika írásba fogott. Azonnal kész lett a címmel.

— Megvan.

És Balog diktált folyékonyan, fennakadás nélkül, mintha olvasná.

— Hét napról, mindössze hét előadásról van szó s máris meg kell ragadnunk az első alkalmat, hogy a színészek nagyszerű munkaprogramjáról számoljunk be a közönségnek. Hét előadás. Ebből egy klasszikus, kettő drámai, egy opera, egy vígjáték és kettő operett. Még így elsorolva is kemény és megfeszített munka eredményének látszik ez a program, amit a nyári szintársulat tagjai produkáltak. Kiváló izlés és hozzáértés dicséri Zsül Gyulát, a társulat illusztris igazgatóját. Meg kell emlékeznünk Korál Ilonáról, erről a csodálatos temperamentumú, bűbajos egyéniségű, szépséges színészlányról, akit egészen biztosan rövid időn belül elirigyelnek tőlünk a fővárosi színpadok és meg kell emlékeznünk Lackó Erzsiről, a társulat fiatal, jókedvű, valódi ösztönös humorral és istenáldotta karrikirozó képességgel vertezett színésznőjéről, aki valóságos hősi önfeláldozással maszkirozza csunya vénasszonyokká és harapós boszorkányokká bájos, szelid arcát...

Rózsika mosolyogva nézett fel Balogra.

— Úgy látom, magának tetszik Erzsike.

— Tetszik. Persze, hogy tetszik... Kinek nem tetszik? Csak nem akarja azt mondani, hogy szerelmes vagyok belé, mert írok róla?...

— No, nem tudom.

Sipos Gyurka is oda szólt.

— Igaza van Rózsikának. Ha Lackó Erzsí van a színpadon, veled nem lehet bírni. Nem hallasz, nem érzel, csak őt nézed...

— Te nem nézed?

— Semmi esetre se úgy, mint te.

— Én úgy szoktam.

— Vigyázz, egyszer kiesik a szemed.

Kinyílt a szerkesztő szobájának ajtaja és kilépett rajta 'evéllel a kezében Turcsányi Miklós. Kellemes, feltűnő megjelenés. Magas, szikár alak, sötét, sápadt arc, fekete haj, a szeme komoly és mélytűző. Járásában volt valami elernyedte lomposság, stilizált hanyagság; a mozdulatai visszafogottan lassúak voltak; a hangja nagyon kellemes, férfias hang.

Balog szorgalmasan diktálta tovább a cikket, Turcsányi Siposhoz ment.

— Kérlek, Gyurka, ezt a levelet kaptam ma, ott hevert az asztalomon, most bontottam föl. Egy városi polgár kér benne minket arra, írjuk meg, hogy a város külső utcáin annyira hiányos a világítás, hogy tekintettel a sok árokra és gödörrre, életveszélyes ott a közlekedés. Légy szives, írd pár sort erről és ajánld a városatyák figyelmébe... Mit írsz?

— Kérlek ennek az utálatos Lakatos Pálnak felelek arra a támadó cikkére. Mondhatom, borzasztó megírni. Hát mit írjak? Nem tudok belé kötni. Olyan ügyesen, olyan finom maliciával írta meg az a gazember a cikket, hogy azt se tudom, mit kezdjek vele.

— Muszáj felelned rá?

— De kérlek... Hát hogyan!

Balog Béla abbahagyta a diktálást és már közöttük is volt.

— Látod. Ezt mondtam én is. Nem kell válaszolni.

— És mit szól hozzá az alispán?

— Bánom is én, hogy mit szól hozzá! — felelt Turcsányi. —

Máskor, ha a sófürdőből két vénasszony haza jön egy kocsin, ne akarjon ő is haza jönni velük és ne üljön fel a bakra, mert újra ki fogják gúnyolni. Kicsit furcsa is. Őnagysága sokszor olyan magasan ül a bakon s aztán mégis bakot lő akkor, amikor a bakra ül. Fogadjon magának külön kocsit és jöjjön úgy haza, ha már olyan fukar és nem tart fogatot.

Balog Bélának hangtalanul mozgott utána a szája, mintha csak ő mondta volna az egészet. A végén meg is pecsételte:

— Úgy van. Szórol-szóra ez az én véleményem is.

Sipos kajánul nézett rá.

— Béla, jó lesz, ha hallgatsz. Te vármegyei aljegyző vagy, tulajdonképpen neked kellene megírnod a ríposztot.

— Azt már nem. Én semmiféle olyan dolgot nem írok, amiből verekedés lehet. Neked könnyű. Te erős vagy, mint egy bika. Te nem félsz senkitől.

— Jó. Jó. Hát, Miklós, ne írjak akkor?

— Nem. Az alispán úr a privátügyeit intézze el maga és más-hol. Ez az ujság lehet az alispán úr lapja, mint hivatalos emberé, de a magánembernek a magánügyeihez semmi közünk.

— Helyes. Tehát nem írom meg. Legalább megszabadultam tőle.

Balog Béla halkán oda sugta Turcsányinak :

— Miklós, kérlek, én mondtam Gyurkának, mit csináljon, ha mindenáron felelni akar Lakatosnak.

— Mit?

— Üsse pofon. Nem fog többé szemtelenkedni.

Mosolyogva válaszolt Turcsányi :

— Béla, te mindig pofozkods, ha más bőréről van szó. Mikor fogsz egyszer te magad pofozkodni?

Balog szó nélkül elfordult, Rózsikához sietett és folytatta a szí-nészekről a diktálást.

— Hát akkor megírom azt a cikket a világitásról — mondotta Sipos.

— Jó. Ird meg.

Rózsika átkiabált :

— Muszáj azt megírni?

— Kérnek rá minket.

— Nézze Turcsányi, biztosan elvesztünk egy pár előfizetőt e miatt a városatyák közül.

— Magából mindig a kiadó beszél — felelte kelletlenül Turcsányi.

— Istenem, erre is kell gondolni.

— Hát kérlek, Gyurka, akkor ne írd meg.

Rózsika sietve korrigálta a véleményét.

— Meg lehet írni figyelmesen, óvatosan. Én nem bánom.

— Hát kérlek. Gyurka, akkor adj egy kiló porcukrot hozzá.

— Helyes. Meglesz. Senkinek se lesz ellene panasza.

Turcsányi hosszú, lompos lépéseivel már szobája felé tartott, amikor megállította Rózsika hangja :

— Turcsányi, kérem, Rosner sürgeti a vezércikket.

— Jó. Jó. Meglesz. Bizony Isten neki könnyebb a dolga, mint nekem. Én is szívesebben szedném ki azt a vezércikket, minthogy megírjam.

— Siessen vele, kérem.

— Jól van, majd sietek egy kicsit.

Ahogy kiment, újra csend lett, csak Balog diktálása hallatszott. Sipos Gyurka sietett az írással.

Rózsika szólalt meg.

— Fejezzük be már, Balog. Hiszen végül is óriási cikk lesz ebből a kis cikkből.

— Helyes . . . Hol hagytuk abba?

Rózsika a cikk fölé hajolt és olvasta :

— . . . úgy, hogy a színtársulat kultúrája magasan áll a vidéki színtársulatok kultúrája fölött.

— Igen . . . Irja, kérem . . . Mindezek után minden reményünk megvan arra, hogy az idén elsőrendű művészi és irodalmi eseményekben gyönyörködhetünk . . . Kész.

— No végre . . . Gyurka, maga nem kész?

— Mindjárt, Rózsika . . . Várjon egy kicsit.

Rózsika azalatt sarokba vonta Balogot és halkán suttogott :

— Mondja, Balog, maga semmit sem vesz észre Turcsányin?

Csodálkozva nézett rá az aljegyző.

— Nem. Miért?

— Én nem tudom. Én aggódok. Valami ég, valami lobog benne. Nézze meg a szemét. Csupa belső tűz, csupa parázs.

— Azt gondolja, hogy szerelmes?

— Nem. Az nem volna baj.

— Hát akkor?

— Mintha valami nagy, súlyos elhatározás előtt állana. Mintha nem lenne megelégedve saját magával, a hivatalával, a munkájával. Mintha nehezére esnék dolgoznia; unná, mintha undorodnék itt mindentől.

— Rózsika, honnan szedi maga ezt?

— Nem tudom, mi, asszonyok, megérezzük az ilyesmit.

— Nem lesz az olyan komoly dolog. Nagyon tetszik neki Korál Ilona. Azt hiszem, szerelmes. Ez lesz az egész.

— Bár úgy volna.

Sipos Gyurka boldogan csapta le a tollat.

— Rózsika, kész vagyok.

— Hál' Istennek. Remélem, diplomatikusan írta meg.

— Úgy írtam meg, Rózsika, hogy a városatyák azonnal híznak két kilót, ha elolvassák.

— Akkor jól van.

Rózsika fogta a két kéziratot, a szócsőhöz ment és ledobta.

— Halló ! Halló ! Rosner úr ! Itt a két cikk . . . A színtársulatról szóló a napihírek elé jön, ciceróval, a másik csak napihír . . . Igen, igen . . . Megsürgettem azt is . . . Azt mondta a szerkesztő úr, mindjárt meglesz . . . Jó. Jó . . .

Mintha a fergeteg látogatna be a szerkesztőségbe, úgy csapódott ki az utcai üvegajtó és szelesen, jókedvűen, hangos szóval robogott be rajta Lackó Erzi.

— Jóestét, fiúk ! Hát maguk még dolgoznak?

Balog Béla boldogan ugrott a színésznehöz.

- Kezeit csókolom. Már készen vagyunk. Várjuk a zárást.
- Szervusz, Rózsika — ölelte magához a vén lányt.
- Jóestét, Erzsike. Mi jót hoztál?
- Jót nem, de magamat.
- Hát aztán . . . Te rossz vagy?
- Mondd, ha azt mondanám neked, hogy jó vagyok, elhinnéd?
- El én.
- Akkor bolond vagy. Én egy asszonynak se, de még neked se hiszem el, hogy jó vagy.
- Sipos Gyurka közbe lépett.
- Már pedig akkor síkra kell szállnom az asszonyok mellett.
- Maga meg csak hallgasson, fiam — torkolta le őt a színész.
- Maga csak menjen a lyceumba és hallgassa a római jogot.
- Balog Béla fölnevetett :
- Kellett ez neked, Gyurka?
- De a színésznő már rácsapott.
- Maga se jobb a Deákné vásznánál, kis csinos. Talán maga fel merne csapni lovagnak?
- Fel én! Amíg verekedni nem kell!
- Szép legény, mondhatom! De nem csoda ezekkel a pipaszárlábakkal. Maga se állt ott, ahol az erőt osztogatták. De hagyjuk ezt . . . Tudok egy újságot, gyerekek.
- Mohón kaptak rajta mindnyájan, mintha kis gyerekeknek cukrot osztogatnának.
- Halljuk! Halljuk!
- Fontoskodva suttogetta a színésznő :
- A főispán fia, akit az egész város úgy hí, hogy «Fiú», kurizál
- Korál Ilonának
- Lehetetlen! A Szelényi Laci?
- Nem tudunk róla.
- Rózsika boldogan ültette maga mellé a diványra Erzsikét.
- Beszélj már. Mit tudsz?
- Hát csak annyit, amennyit az egész szintársulat. Két nap előtt látta a színpadon először Ilonát, azóta egyik csokor a másikat éri.
- Balog ijedten vágott közbe :
- Mit szól majd ehhez Turcsányi?
- Még nem tudja?
- Lehet, hogy tudja. Látja, Rózsika, biztosan ez lesz az egész dolog nyitja.
- Lehet.
- Miről beszéltek ti? — kérdezte Rózsikát a színésznő.
- Tudod, kérek, a szerkesztőnk egypár napja olyan furcsa.
- Valami változást látunk rajta. Aggódunk. Nem tudjuk, mi a baja?
- Gyerekek, hát ki is ez a Turcsányi tulajdonképen?
- Balog lépett elő és gyorsan, gesztikulálva hadarta :

— Pompás ember. Igazi úri fiú. Amellett okos és tehetséges. Egy éve hozta őt a főispán a fővárosból. Ott a központi sajtó munkatársa volt. A főispán okos, modern ember és azt mondta, hogy neki hozzáértő, komoly ember kell, aki a vármegye sajtókultúráját egy kicsit rendbehozza és tisztességes, olvasható lapot csinál a hivatalos lapból.

— És, mondják, szeretik őt?

— Igen. Nagyon szereti a főispán is, az alispán is. A szerkesztőség mellett még levéltárnok is a megyénél.

— Akkor nem értem. Én most már három vezércikkét olvastam el és úgy vettem észre, hogy titokban, a sorok mögött, ellensége a megyének.

A három szerkesztőségi ember ijedten nézett össze. Balog szólalt meg először.

— Szent Isten!

— Ugy-e, mondtam? — sugta Rózsika.

A színésznő csodálkozva nézett rájuk.

— Hogyan? Ti ezt nem tudjátok?

— Nem. A vezércikket nem szoktuk elolvasni — felelte Rózsika.

— Ha az ember korrekturát csinál, sose figyel a tartalomra.

— Halljátok, ez nagyszerű! A saját szerkesztőtök írásait nem ismeritek!

Mentegetődzve szólt Sipos:

— Senki se olvassa.

De Balog nem engedett.

— Hátha egyszer elolvassa valaki, mi lesz?

Felkacagott a színésznő.

— No, azért nem olyan veszedelmes a dolog. Mondom, hogy a sorok mélyén, az írás mögött, mintha éreztem volna valamit. Lehet, hogy tévedtem. Más talán észre se veszi.

— Biztosan tévedett — szólt Balog. — Turcsányi sokkal lustább egyéniség, semhogy forradalmat játsszék. De ezentúl én is elolvasom a vezércikkeit.

És aztán megindult a tere-fere. A szintársulatról. A direktorról. Hogy milyen kedves, gavallér ember. A feleségéről. Hogy milyen irigy, tehetségtelen, öreg skatulya és mégis ő az első primadonna Korál Ilona előtt. A gördülő, a növekedő pletykazuhatagot Sipos Gyurka állította meg egy kérdéssel:

— Mondja, Erzsike, hiszen több mint egy hete van már itt, mi az impressziója a városunkról?

— Hát, fiam, nem tehetek róla, csak az az impresszióm, hogy ronda. Csúnya kis város ez, bizony. Alig van egy-két tisztességes ház benne. A legmagasabb is csak egyemeletes. Igaz, hogy tiszta és rendes, az ördög tudja, mégis olyan falusias.

— S a publikum?

— A publikum? Az drága és aranyos. Csupa rezonancia, csupa kedvesség és hála! Látja, az emberek aztán igazán kedvesek. Ez ellen nem lehet panasz.

Balog vette át a szót és egészen belehajolt a színésznő arcába:

— Ha még itt lesz egyideig, csodálkozni fog, hogy milyen csodálatos egyetértés és milyen szép társadalmi élet van itt. Valóságos kis művészkolónia él a városban és a kultúra, az intelligencia olyan magas fokú, amelyet kevés vidéken találni.

— Mondják, miért van ez így?

— Azért, mert a főispán és az alispán nagyszerű harmoniában élnek egymással. A főispán képzett, okos diplomata, bájos, közvetlen ember és nagykulturájú egyéniség. Az alispán Molnár Sándor, az ismert nevű konzervatív költő, a Petőfi-Társaság tagja. Ilyen vezérek mellett csak szép és csak jó történhetik.

— Hát akkor mi baja annak a Turcsányinak?

— Mondja, Erzsike, mégis van komoly alapja annak, hogy ilyeneket mond?

— Most már magam sem tudom... Dehát, Istenem, olvassák el a lapjuk vezércikkeit maguk is. Meg fogják látni, hogy van valami abban, amit mondtam...

— El fogom olvasni őket.

Turcsányi kijött a szobájából, kezében volt a kézirat.

— Rózsika, kérem, a vezércikk.

— Hál' Istennek.

És átvette, sietve vitte a szócsőhöz, hogy ledobja a nyomdába. De Balog hirtelen hozzálépett és a fülébe sugta:

— Adja ide, Rózsika. Előbb hamar átolvasom.

— Jó. De siessen.

Balog a sarokba ült egy távoli asztalhoz és gyorsan, mohón olvasta a kéziratot.

Turcsányi kedvesen, közvetlen melegséggel hajolt meg Erzsike elé.

— Kezét csókolom, művésznő. Isten hozta nálunk.

— Jóestét, Turcsányi... Pletykálunk.

— Jól teszik. A pletyka olyan az asszonyoknak, mint a falat kenyér. A modern asszonyok már úgy fognak imádkozni az Úristenhez: A mi mindennapi kis pletykánkat add meg nekünk ma.

Rózsika megbotránkozva szólt:

— Turcsányi! Ez nem szép! Hallgasson!

— Jó, jó. Nem szóltam semmit... Tudja, Erzsike, hogy a mi Rózsikánk kolostort csinál a szerkesztőségből?

— Szerkesztőség és kolostor? Szép kis frigy!

— Ugy-e? Az egyik az életet, a harcot, a küzdelmet jelenti, a másik a csendet, a békét, a nyugalmat.

— Maga melyiket szereti inkább, Turcsányi?

— Én élni, harcolni, verekedni szeretek, Erzsike! — felelte hangosan a szerkesztő.

Balog a sarokban, az íróasztal mellett megdöbbenve olvasta a vezércikket. Azt hitte, nem jól olvassa. Ujra kezdte. Forgott vele a világ. Izzadságcsöppek gyöngyözték ki a homlokát, úgy képzelte, hogy Turcsányi megőrült. Felkelt, csendesen és diszkréten lépett a kézirattal kezében a szerkesztőhöz.

— Miklós, kérlek, elolvastam a vezércikket.

Turcsányi meglepetten kapta fel a fejét. Kíváncsian nézett bele Balog szemébe. Láttá benne a megdöbbenést, az ijedtséget, nagy, diadalmasan kajánérzés fogta el és gúnyosan kérdezte:

— Remélem, meg vagy vele elégedve?

— Miklós, ezt nem írhattad komolyan.

— Miért?

— Csak nem akarod ezt a *Sziget és Vidéké*-ben lehozni?

— Miért ne?

— Lehetetlen. Tönkre teszed magad. Ha ezt elolvassa valaki, véged van.

— Miért?

— Ez lehet pompás cikk a *Lakatos* lapjába: a «*Tiszá*»-ba, de nem a vármegye hivatalos lapjába.

Turcsányit valami jókedvű, harcos hangulat szállotta meg. Tetszett neki az aljegyző ijedtsége, a tanácsstalansága, olajat akart önteni a tűzre.

— Hát tulajdonképen mit kifogásolsz benne?

— Miklós! Ne ejts kétségbe. A hang, a stílus egészen ellenzéki ujság hangja. Itt, ebben az ujságban nem szabad a vármegye politikáját kritizálnunk. Nem azért vagyunk itt, hogy bíráljuk a vármegyét.

— Hát miért, ha szabad kérdezmem?

— Azért, hogy szolgáljuk.

Hangosan, rekedten kacagott fel a szerkesztő. Olyan gúny, olyan utálat csendült fel a nevetésében, hogy egyszerre csend lett a szobában és mindenki ráfigyelt.

— Hát ez az, amit utálok! Eltaláltad! Itt három nagy család összefog, elfoglalják az összes apró vármegyei trónusokat; mindenki édes öcsém és kedves bátyám, rokon a főjegyző, az aljegyzők; testvér a szolgabíró, unokatestvér az árvaszéki ülnök. A nagy család, mint egy utálatos, láthatatlan pókháló, úgy fogja be az egész megyét s a háló közepén egy nagy, hidegszemű pók ül, a családfő: az alispán!

Rózsika rémült fel.

— Turcsányi! Megőrült?

A szerkesztőt elragadta a lendület, forró indulatok sugázzottak a szavaiból és ömlött ajkáról a harcos ihlet, a fiatalság bátorsága. Szikár lompos alakja kiegyenesedett betanult görnyedtségéből, minden szava csattant, mint az ostor.

— Nem! Nem örültem meg, csak megundorodtam! Amikor

a főispán idehozott engem a fővárosból, már akkor fellobbant titokban bennem a láng, eredj, megismered a vármegyét; ott leszel a húsos fazéknál; mindenről tudni fogsz; meglátod, igaz-e az, hogy avultabb kormánykerék nincs a vármegyénél az egész világon. Nos és én eljöttem és láttam. Láttam, hogy az egész ország politikáját, az egész nagy és szent kultúra terjedését önző, ostoba, családi érdekek előzik meg. Itt minden hivatalos ember, minden hivatalos tényező csak egy célt lát maga előtt: a családot! Minden, ami itt történik, a család szent jegyében történik s ha valaki valamit akar, akár idegen, akár nem, alá kell vetnie magát a vármegyei családok érdekeinek.

Az elképedt csendben csak Rózsika tudott megszólalni. Ő is olyan ideges, olyan ijedt volt, hogy a torkán ott verekedett a sírás s alig bírta önuralmával annyira megfékezni, hogy ki ne robbanjon belőle.

— Turcsányi hallgasson! Maga túloz! Nincs igaza! Hogy lehet ilyen dolgokról beszélni? Van magának esze? Szüksége van erre? Hát nincs itt jó dolga? Szép pozíciója, két állása, gondnélküli megélhetése?

Most már Balog Béla is előállott.

— Bizonyisten, akár csak Lakatost hallanám beszélni. Sohase hittem volna, hogy ilyen gondolatok kavarognak benned.

Sipos Gyurka is megszólalt, dühvel, eltökélten.

— Én pedig összetöröm azt a Lakatost. Az az ember rákfene ebben a boldog városban. Ir szellemesen egy csomó ostobaságot és úgy látszik, Miklós fantáziájába alaposan belemarkolt velük.

Balog Béla sietett szólni.

— Mindig mondtam, hogy üsd pofon! Elég erő van benned! Mi az neked. És végre nyugtunk lenne tőle.

Turcsányi körülnézett. Egy kicsit ő is megijedt a hatástól, amit kitörése okozott a kis szerkesztőségben. Komolyan szállt a pillantása egyik arcról a másikra. Mindenütt zavart, ijedelmet, furcsa csodálkozást látott. Érezte, hogy a benne háborgó indulat megnyugodott, lecsendesült; tudta, hogy ezek az emberek mind szeretik őt és fáj nekik a beszédje; valamit akart mondani, valami megnyugtatót, valami csendeset.

— Ne bántsátok Lakatost. Tiszteletreméltó, harcos öreg ember. Fanatikusa az ellenzéki indulatoknak. És arról, ami bennem háborg, ő igazán semmit sem tehet. Ő bátor, igaz ember! Meg meri írni, meg meri tenni azt, amit akar! Csodálatos erő és kitartás van benne. Szinte hihetetlen, hogy egyedül áll szemben az egész megyével, ő a törődött öreg. Dráma ez fiúk! Nagyszerű dráma! Most, hogy így nézlek benneteket, látom, hogy megijedtetek és fáj nektek a lelkemben háborgó tűzhányó. Megnyugtatlak titeket. Bennem nincs meg az a rettenetes akarat, ami meg tudna velem csináltatni valami nagyszerűet, ha mindjárt ostobaságot is. Bennem vannak lángok, vannak fellobbanások, de nincs bennem a mindent elsöprő tűz, a perzselő, világokat emésztő tűzvész! Az én lelkem, az én egyéniségem csak tűzoltó őrszoba. Állandóan készen-

létben áll benne a fecskendő és eloltja a lángot. Ne féljeteK. Az én energiám nem terjed tovább, minthogy megírok egy pár vezércikket valami más, valami új hangnemben és azután kész . . .

Elhallgatott. Nem is akart többet beszélni. Teste is, lelke is visszahullott az ernyedtség formáiba és lassan megindult a szobája felé.

Balog Béla sietve lépett hozzá, kezében a vezércikkel.

— Miklós, kérlek, mit csinálunk a vezércikkel?

— Ja? — fordult meg csendesen Turcsányi — hát, kérlek, rád bízom. Csinálj belőle valamit, akármit.

És már át is ment a szobájába. Amikor becsukódott mögötte az ajtó, a kis szerkesztőség csendesen és elképedten nézett utána. Fájt nekik az a küzdelem, amiből megláttak valamit Turcsányi lelkében. Ugy érezték, mintha valamitől megfosztotta volna őket valaki. Mintha megmozdult volna lábuk alatt a talaj, a föld. Elvesztették a biztonság jóleső, nyugodt érzését. Tudták, hogy ezentúl másképp lesz, hogy valami megváltozott, hogy vigyázniok kell, hogy résen kell lenniök.

Rózsika szólalt meg halkán, szomorúan :

— Ugy-e mondtam ?

— Sohase hittem volna, hogy az örökös nyugalma alatt lángok lappanganak.

Leült az íróasztalához és neki fogott, hogy átjavítsa a vezércikket. Rózsika föléje hajolt :

— Lehet belőle valamit csinálni?

— Lehet. Mindjárt meglesz.

A diványon ültek Sipos Gyurka és Lackó Erzsí.

— Én megéreztem ezt a vezércikkeiből — szölt a színésznő.

— Az az egy a vigasztaló — felelte Gyurka — hogy a vezércikkeket senki se szokta olvasni nálunk. Aki meg elolvassa, az nem ért hozzá.

Rózsika odaült hozzájuk.

— Erzsike, kérlek, az amit hallottál, ugy-e bár titok marad?

— Természetesen, gyerekek.

— Tudod, Turcsányinak a nyákát törné, ha ez kitudódnék.

— Nyugodt lehetsz, ez nem színpad. Senki se fog tudni semmit.

A színháznál egy-egy pletyka csak használ, csak népszerűsíti a tagokat, foglalkoztatja a publikumot. Ezt, amit hallottam, nem lehet elmondani.

A máskor vidám, csevegő szerkesztőséget most gond és szomorúság ülte meg. Fáradtan és tétován szálltak a mondatok. Suttogva peregettek a szavak és árván, vérszegényen haldokolt minden téma a társalgásban. Állandóan a szerkesztő ajtaját nézték, mintha azt várták volna, hogy kinyflik és a régi fölényes, szellemes és gúnyos Turcsányi lép ki rajta.

Balog kijavította a vezércikket és átadta Rózsikának. Rózsika sietve vitte a szócsohöz és odaszóllítva Rosner urat, ledobta.

— Mit? . . . Hogy elkésnek? . . . Négyen vannak. Ossa négy felé a kéziratot és szedjék egyszerre. Hamar meglesznek vele.

Lackó Erzsi búcsúzott. Rózsika odaszólt a fiúknak.

— Maguk is mehetnek, fiúk. Kilenc óra elmúlt már. Késő van. Ami korrektura lesz még, azt én elvégzem.

Elmentek. Rózsika egyedül maradt. Eloltotta a lámpákat, bezárta az utcára nyíló ajtót és csak egy lámpát hagyott égni az ő asztala fölött. Leszólt a szócsövön.

— Rosner úr! Halló! Adja fel, ami kefelevonat van. Hadd csináljam meg a korrekurát.

Egy csomó papirost toltak fel hozzá, összeszedte őket, az íróasztalához ment és dolgozott. A munka ment. Úgyes, gyors keze alatt fogyott a papiros és szakértő, figyelő szemét nem kerülte el semmiféle hiba.

Most olyan volt ez az egyetlen alacsony lámpával megvilágított nagy szoba, mintha a nyugalom és a boldog munka látogatta volna meg. Sok volt az árnyék és a félhomály s ezek azok a karosszékek, amikbe olyan nagy előszeretettel ül bele a csend. Az öreg lány kedves, anyás arcán sárgán kuporodott össze a fény és fekete haján cikázva botladozott végig a sugár.

Meleg, finom hangulat ömlött el az egész képen, amikor kinyílt az ajtó és belépett Turcsányi.

— Elmentek?

— El.

Előre jött a Rózsika asztalához.

— Sok dolga van?

— Nem. Meg is vagyok már. Még csak a vezércikket szedik, annak kell megcsinálni a korrekuráját és kész.

— Átjavította Béla?

— Át.

— Vajjon mit csinált belőle?

— Akármit. Mindegy. A fő hogy más színe legyen.

Rózsika felállt, a kefelevonatokat ledobta a nyomdába és kérte a vezércikket. Bemondták, hogy mindjárt kész.

Turcsányi rágyújtott és kényelmesen dőlt bele a diványsarkába. Rózsika melléje ült.

— És most, Turcsányi, mondja el nekem, hogy mi volt ez?

— Tudom, Rózsika, hogy az, ami az előbb történt, magának fáj a legjobban. Sajnálom, hogy hallotta.

— Jó, hogy hallottam. Én már régen látom magában a forrongást, ezt a Sturm und Drang-ot és örülök, hogy tanuja voltam a gátszaka-dásnak. Ezentúl legalább nyugodtan beszélhetünk róla.

— Kedves maga, Rózsika.

— És arra kérem, Turcsányi, csak velem beszéljen a dologról. Majd mindent megbeszélünk, egyszer magának lesz igaza, egyszer nekem, de kiadja magából azt, ami bántja, nem marad a lelkében, nem gyűl fel, nem növekszik lavínává és senki sem tud meg róla semmit. Jó?

— Szóval maga akar lenni a villámhárító?

— Igen. Szeretnék az lenni.

— És miért?

— Mert nem akarom, hogy baja legyen; nem akarom, hogy Lakatos legyen magából. Nem akarom, hogy elmenjen tőlünk. Hiszen éreznie kell, hogy maga itt nálunk nemcsak szerkesztő, nemcsak főnök; maga itt nálunk otthon van. Szeretjük magát, Turcsányi, és nagyon fájna, ha elhagyna bennünket.

— Tízéves korom óta egyedül nőttem fel, Rózsika, senkim se volt, se apám, se anyám. Jólesik ezt a hangot hallani. Nagyon kedves, köszönöm. Ezentúl, ha vihar támad a lelkemben, magához menekülök.

— Ugy lesz jó.

Elhagattak. Ott motoszkált, ott tett-vett körülöttük a csend. Lassan, türelemmel hajtotta, egyre hajtotta az órát. Körülrepdeste az égő lámpát, mint egy részeg éjjeli pillangó és a lelkük mélyén kellemes, mély, zengő szóval pendült meg az igaz, őszinte barátság húrja.

Alulról durván, keményen megkopogtatták a szöcsövet. Rózsika felugrott és odaszaladt.

— Mi az, Rosner úr? ... Ja? ... Kész a vezércikk keféje? Nagyszerű. Tolja csak föl. Ugy, köszönöm ... Egy perc mulva meglesz.

Ketté osztották és egyszerre csinálták a korrekurát. Turcsányi kapta az elejét. Már jóideje dolgoztak, amikor megszólalt:

— Ügyes fiú ez a Béla. Alig változtatott valamit a cikkben és mégis más. Csak egypár jelző helyett írt egyebet, egypár állítmányt cserélt fel mással és kész.

— Én is mindig mondom, hogy kiváló ember.

Amikor elkészültek, a szerkesztő elkérte a cikk másik felét, hogy azt is elolvassa. Meg volt elégedve.

— Szébb lett a cikk, mint volt. Ha előbb találkozik Bélával, mint én, mondja meg neki, hogy köszönöm.

— Boldog vagyok, Turcsányi. Azt hiszem, Balog fog örülni ennek legjobban.

Gyorsan ledobta a korrekurát s pár perc mulva már jött az üzenet:

— A lap kész. Megindulhat a gép?

Rózsika Turcsányira nézett.

— Megindulhat? Nem maradt ki semmi?

— Ugyan mi maradt volna ki? Mehet.

Turcsányi vette a kalapját, botját; megvárta még, amíg az ócska, kézihajtású, nagy sajtógép egyforma, kattogó, zörgő lármája megindul. Mélyről, a fenékről jött a hang, megrezdült bele az egész szoba, az egész ház. S csak akkor búcsúzott el a lánytól.

Rózsika hosszan elgondolkozva nézett utána az üvegajtón át, amíg messze a sarkon lusta, lompos járásával eltűnt az éjtszakában.